

Kristýna Loušová, *Prézens historický v klasické řečtině a jeho ekvivalenty v češtině*

Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2019

Posudek oponenta

Práce Kristýny Loušové (dále „autorka“) ve svém jádru (3. kapitola a příloha) eviduje a podle jistých kritérií třídí instance prézentu historického (dále PH) ve třetí knize Hérodotových *Dějín*. Dalšími podstatnějšími (a nekompilačními) součástmi práce jsou drobné náznaky srovnání PH v řečtině a v češtině (ve 4. kapitole a Závěru) a pasáž o ekvivalentech PH v existujících českých překladech Hérodoty 3. knihy (5. kapitola).

O tom, zda předložená analýza řeckých tvarů na jedné a pasáže věnované konfrontaci řeckého a českého užívání PH na druhé straně tvoří organický celek, by mohly vyvstat jisté pochybnosti. Ať už je tomu objektivně jakkoli, subjektivně autorčinu juxtapozici daných subtémát, motivovanou i jejím osobním zájmem o praktickou otázku překládání řeckého PH do češtiny (s. 7), nemám problém akceptovat.

Pozitivně hodnotím zejména zpracování 3. kapitoly s přílohou a zjištění statistických údajů pro 4. kapitolu, tedy právě jisté aspekty jádra práce. Čtení příslušného řeckého textu, hledání, určování a třídění PH muselo být pracnou a zčásti i náročnou činností, která si zasluhuje jednoznačné uznání. (Za zvážení stojí, zda autorka nemohla či přímo neměla překládat příklady ve 3. kapitole sama, místo aby přebírala překlady J. Šonky.)

Cílem této obsáhlé činnosti mělo být (s. 15) ověření platnosti některých vlastností PH, jak je postuluje (ve většině případů) A. Rijksbaron. Celkový závěr, který v tomto ohledu autorka činí („Ačkoliv se pro každé kritérium podařilo najít výjimku, většina závěrů badatelů se potvrdila. Jelikož prézens historický je stylistický prostředek, nepředstavují tyto výjimky porušení gramatických pravidel, které by se dalo zdůvodnit, ale jsou spíše zajímavým příkladem neobvyklého užití.“ [s. 40]), není sice vysloveně nesprávný, nicméně není pro mne ani uspokojivý. Pokud totiž na základě daného nesouladu autorka nechtěla (nejspíše oprávněně) vyvodit závěr o mylnosti prověřovaných tezí, zasluhovala by si „neobvyklá užití“ přinejmenším jisté komentáře, které ve většině případů nejenom v závěru, ale také v jádru 3. kapitoly chybí.

Na druhé straně jde podle mého soudu v případě některých údajných odchylek od zkoumaných tezí o autorčin omyl. Především se domnívám, že ačkoli autorka implicitně prezentuje zjištění „Osmnáct prézentů historických je zde v mediopasivu“ (s. 20) jako odchylku od Rijksbaronovy (2011: 7) teze o neobvyklosti PH „in the passive voice“, není podle mého přesvědčení ve 3. Hérodotově knize ani jeden skutečný protipříklad.

Dále by bylo možné do souladu s Rijksbaronovým (2011: 8) výkladem (v jeho celku) uvést i ne zcela obvyklý PH v záporné větě (s. 22-23). Také si nejsem jistý, zda Rijksbaron opravdu pomíjí množství případů PH bez partikule (s. 32 a 40), ani jsem v jeho textu nenašel tezi o pouze 9 procentech případů bez partikule (s. 26 a 32). V případě výskytu č. 21 je sporné, zda opravdu obsahuje PH s temporálním adverbium.

K obsahové stránce práce mám ještě několik dalších zásadnějších připomínek. Především autorka asi nedostatečně zohledňuje skutečnost, že jí analyzovaný text určitě nemá dostatečnou výpovědní hodnotu pro celý starořecký korpus. (To by ovšem bylo možné do jisté míry vytknout snad i Rijksbaronovi samotnému a jeho tezí.) Tak např. záznamy v tzv. (epigraficky dochované) Parské kronice jsou příležitostně v PH a jsou při tom strukturovány tak, že jde o věty vedlejší (např. „Odkdy umírá básník Sósifanés, (je) let“ tolik a tolik, ἀφ' οὗ Σωσιφάνης ποιητῆς τελευτᾷ, ἔτη“ x, viz Felix Jacoby, *Das Marmor Parmium*, Berlin 1904, s. 22).

Jeden problémový moment komparace českého a starořeckého PH je v práci sice naznačen, ale stěží doceněn. Jde mi o pasáž ze s. 36: „Výběr slovesného vidu se řídí videm préterita, které prézens historický v daném případě nahrazuje. Otázka vidu je v řeckém prézentu historickým jednodušší, jelikož prézentní kmen je vždy nedokonavý.“ Na straně češtiny může být otázkou, zda jsou dokonavé tvary PH skutečně „historickým prézentem“, nikoli spíše „historickým futurem“; pokud jde o řečtinu, ani tam není problematika natolik banální: autorka samotná upozorňuje (na s. 11) na neshodu badatelů na tom, zda řecký PH je funkčním ekvivalentem pouze indikativu aoristu,

nebo také indikativu imperfekta. Jako ekvivalent indikativu dokonavého minulého času by ovšem řecký „historický prézens“ měl platnost dokonavou.

Poslední připomínka k obsahu je zčásti i formálního charakteru: text práce se mi místy jeví být nejasně či nevhodně uspořádán. To je zejména případ přípravné/teoretické kapitoly druhé. Na jedné straně má autorka zřejmě tendenci neporušit postup výkladu, když se drží nějaké pasáže z literatury, na straně druhé se usiluje text strukturovat i problémově/věcně. Výsledek je ale rozpačitý: funkcím PH je věnována sekce 2.1, píše se o nich ale ledacos už v předchozím textu (s. 8-11); sekce 2.3 by, coby věnovaná dalšímu rysu PH (a využívaná na klasifikaci tvarů z 3. Hérodotovy knihy), měla asi být spojena s 2.2. Zcela nevhodné je zařazení kapitol 3.2.2 a 3.2.3, rozebírajících instance PH v analyzovaném textu podle dalších rysů/kritérií, do „Shrnutí“ (kapitola 3.2) rozboru. Poznámky ke komparaci českého a řeckého PH by mohly být buďto vyčleněny ze 4. kapitoly do kapitoly 5. či spíše nějaké kapitoly zvláštní, nebo názvem 4. kapitoly dostatečně avizovány.

Rád bych zdůraznil, že za zajímavou a podnětnou považuji autorčinu hypotézu o pozadí ústupu PH z českých překladů Hérodota – ačkoli jde sotva o domněnku, kterou by bylo možné jakkoli doložit.

Po formální stránce je práce ještě jakž-takž přijatelná, rozhodně ale nikoli zdařilá. I pokud bych přešel různé překlepy a další „běžné“ chyby, zůstává v ní mnoho nedokonalostí zejména při práci s literaturou. Není možné je tady všechny zmínit a podrobně komentovat, ačkoli by to mělo význam pro případné následující autorčiny kvalifikační práce. Dovolím si tedy alespoň radu, aby autorka tyto aspekty příště konzultovala se školitelem/-kou (předpokládané) diplomové práce.

Pokusím se příklady omezit na nejpodstatnější:

Za zcela zásadní pochybení (i uživatelsky) považuji vynechání odkazů na konkrétní stránky v odkazech na literaturu (s. 11 [v odstavci před začátkem sekce 2.1], pozn. 72 a 73) a chybějící odkaz u věty „František Štícha zdůrazňuje, že se nejedná o gramatickou formu...“ (s. 36). Další nedostatky jsou: „splynutí“ poznámek 34 a 35 (je možné v rámci poznámky jediné vytvořit dva odstavce, resp. sekce); odkazování na Rijksbaronův úvod v publikaci Lallot 2011 právě pouze jako „Lallot 2011“ (pozn. 13, 29 aj.; je nutné vytvořit v seznamu literatury zvláštní záznam Rijksbaron 2011, podobně jako byl vytvořen záznam Allan 2011, a na něj pak odkazovat); odkazy na rukopisy (pozn. 63, 64 a příloha) přinejmenším bez vysvětlení, že jde o rukopisy (zkrácené podle té a té edice); neuvedení editora (H. Roséna) u Hérodotovy edice; konzistentní uvádění Lallotem et al. editovaného sborníku s titulem v anglickém, podtitulem ve francouzském znění; chybějící vydavatelství nebo místa vydání u některých položek v seznamu literatury; chyby v titulech v seznamu literatury (Humbert: „*Gréque*“; Kühner – Gerth: „*Ausführliche Grammatik*“); absence údaje o vydání, resp. dotisku u Šonkova překladu Hérodota a Smythovy gramatiky v seznamu literatury; nezdá se mi, že by místo, na které odkazuje pozn. 82, dokládalo text, opatřený touto poznámkou; na slovník Liddella, Scotta a Jonese by asi bylo lepší odkazovat „klasičtější“, ačkoli ho autorka měla k dispozici pouze v elektronické podobě (odkazem na heslo a jeho podsekcí, např. s. v. *δέ* II.1 v případě pozn. 51).

Celkově práci **doporučuji k obhajobě**. Návrh známky ke klasifikaci není jednoduchý: po obsahové stránce bych ji osobně byl ochotný považovat za velmi dobrou, po stránce formální pouze za dobrou; **po zdařilé obhajobě** by tedy práce mohla být klasifikovaná jako **velmi dobrá**.

V Kolíně 31. 8. 2019

Ján Bakyta